

Puhdasta voittoa

50 RATKAISUA

talouden, työllisyyden, terveyden
ja turvallisuuden parantamiseksi
päihde- ja rahapelihaittoja
vähentämällä

Puhdasta voittoa

Ehkäisevä päihdetyö EHYTin 50 ratkaisua talouden, työllisyyden, terveyden ja turvallisuuden parantamiseksi päihde- ja rahapelihaittoja vähentämällä

Päihteet aiheuttavat yhteiskunnalle miljardien eurojen kustannukset muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluina, rikostentorjuntana sekä oikeustapauksina. Päihteet vaikuttavat kielteisesti tuottavuuteen työkyvyn heikentymisen ja ennenaikaisten kuolemien kautta.

Ehkäisevä päihdetyö on kannattava sijoitus, joka tuottaa luotettavaa tietoa päihteistä ja varmistaa yhä useammalle nuorelle polun opintoihin, ammattiin ja työelämään. Alaikäisten nuorten alkoholinkäyttö ja tupakointi on saatu laskemaan määrätietoisilla toimilla. Lisäpanostusta kuitenkin tarvitaan, koska noin joka kymmenes alaikäinen nuori on kokeillut huumeita. Yhtä lailla nuorten nikotiinin käyttö ja rahapelaaminen ovat lisääntyneet. Ehkäisevän työn laiminlyönti voi johtaa syrjäytymisen kierteisiin, joka luo varjon pitkälle tulevaisuuteen.

Julkisen talouden vaikea tilanne edellyttää päihde- ja rahapelihaittojen ehkäisyohjelmaa, joka

- a) vähentää julkiselle sektorille koituvia kustannuksia,
- b) lisää työllisyyttä ja verotuloja sekä
- c) edistää turvallisuutta sekä kodeissa että kaduilla.

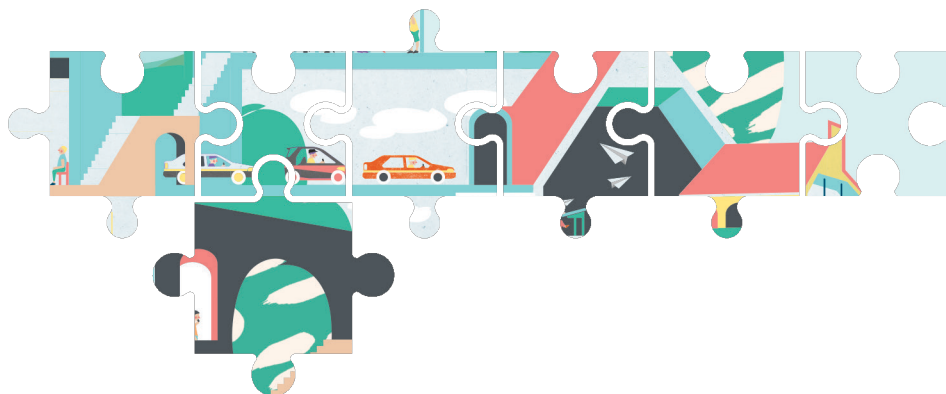
Julkista taloutta ei tasapainoteta vain leikkauksilla, vaan ennen kaikkea vähentämällä niitä ongelmia, jotka synnyttävät suurimmat kustannukset. Ennaltaehkäisyyn panostaminen on pitkän tähtäimen investointi työ- ja toimintakykyiseen väestöön.

Seuraavilla uusimpaan tutkimukseen pohjautuvilla ratkaisuehdotuksilla voimme vähentää merkittävästi taloudellisia ja sosiaalisia haittoja yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle sekä parantaa suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Hallituksen kärkihanke vähentää päihteistä aiheutuvia haittoja ja kustannuksia

Suomi on huumekuolemien kärkimaa Euroopassa ja alkoholiin kuolee lähes 10 kertaa enemmän ihmisiä vuodessa kuin liikenneturmissa. Tilanne on taloudellisesti ja inhimillisesti kestämätön.

1. Nostetaan päihdehaittojen ehkäisy hallinnonalat ylittäväksi hallituksen kärkihankkeeksi.
2. Asetetaan tavoitteeksi puolittaa päihdekuolemien määrä Suomessa vuoteen 2035 mennessä ja varataan siihen riittävät resurssit.
3. Laaditaan päihdepoliittinen toimintaohjelma, jossa määritellään tilannekuva, tavoitteet, lainsäädännön kehittämisalueet sekä toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi.
4. Perustetaan parlamentaarinen huumausainepoliittinen neuvottelukunta, jossa on edustus päättäjistä, järjestöistä sekä viranomaisista. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata Suomen huumeilanteen kehitystä, esittää vaikuttavia ratkaisuja ja reagoida muuttuviin tilanteisiin.
5. Nopeutetaan uusien aineiden päätymistä kiellettyjen aineiden tai huumausaineiden kieltolistalle, jotta haittoja pystytään ehkäisemään ennen niiden syntymistä.
6. Keskitytään sosiaali- ja terveystieteisiin toimiin rikosoikeudellisten seuraamusten sijaan käytön ja siitä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi.
7. Vahvistetaan ehkäisevän päihdetyön osaamista Euroopan unionin huumestrategian mukaisesti levittämällä eurooppalaista ehkäisevän päihdetyön tietoperusta -koulutusta Suomessa.

Päihdehaitat ja -kustannukset vähenevät vain oikealla ohjauksella ja toimivalla neljän pilarin yhteistyöllä

Alkoholin aiheuttamat kustannukset pelkästään julkiselle terveydenhuollolle on arvioitu 648–1 141 miljoonaksi euroksi. Ikääntyvä väestö kasvattaa jatkuvasti sosiaali- ja terveydenhuollon menoja, joten on aika keskittyä päihteistä aiheutuvien menojen ehkäisemiseen. Alkoholin vuoksi menetetyistä työpanoksesta koituu suomalaisille työnantajille vuosittain vähintään puolen miljardin euron taloudelliset menetykset.

8. Asetetaan päihdepolitiikalle mitattavat sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet ja säilytetään ohjaus sosiaali- ja terveysministeriössä.
9. Perustetaan kansallinen päihdepolitiikka neljään erikseen resursoituun pilariin: 1) ennaltaehkäisy, 2) haittojen vähentäminen, 3) hoito ja kuntoutus ja 4) valvonta ja kontrolli.
10. Päivitetään päihde- ja riippuvuusstrategia sekä varataan strategian toimeenpanolle resurssit.
11. Varmistetaan päihdealan tutkimuksen rahoitus ja tietopohja sekä järjestöjen keräämän tiedon hyödyntäminen.
12. Huolehditaan eri toimijoiden – valtion, hyvinvointialueiden, kuntien, työnantajien ja järjestöjen – yhteistyöstä, resursseista ja vastuunjaosta haittojen ehkäisemiseksi ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön järjestöt tavoittavat lapset ja nuoret ja saavat aikaan oikeaa muutosta

Ehkäisevä päihdetyö Suomessa nojaa pitkälti kolmannen sektorin toimintaan. Järjestölähtöisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen rahoitus vähenee 190 miljoonaa euroa vuoteen 2027 mennessä eli yli puolella. Ehkäisevän päihdetyön resurssit tulee mitoittaa päihde- ja rahapelihaittojen todelliseen laajuuteen. Päihteisiin ja rahapeleihin liittyvien verojen ja tuottojen arvioidaan olevan yhteensä noin 3,15 miljardia euroa vuonna 2026, mikä on jyrkässä epäsuhdassa ehkäisevään työhön kohdennetun rahoituksen kanssa. Tilanne on korjattava luomalla ehkäisevälle päihdetyölle uusi rahoitusrakenne.

- 13.** Korvamerkitään osa haittaverojen (alkoholi, tupakka ja rahapelit) tuotosta päihde- ja rahapeliongelmien ehkäisyyn ja kansanterveyden edistämiseen.
- 14.** Arvioidaan järjestöleikkausten vaikutukset ja tunnistetaan päihdejärjestöjen ohittamaton rooli heikoimmassa sekä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tavoittamisessa.
- 15.** Luodaan koordinoiva kansallinen rahoitusohjelma lasten ja nuorten ehkäisevään päihdetyöhön opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen.
- 16.** Vakautetaan järjestörahoitus hallituskauden kehyslupauksella ja indeksikorotuksilla.
- 17.** Siirrytään järjestöjen avustamisessa enenevästi yleisavustuksiin sirpaleisen ja siiloutuneen rahoitusmallin sijaan, jotta ehkäisevä päihdetyö voi paremmin keskittyä tavoitteidensa saavuttamiseen.
- 18.** Mahdollistetaan lainsäädännöllä varainhankinnan aloittaminen valtionavustuksilla sellaisille järjestöille, joilla ei ole merkittävää omaa varallisuutta.

Tasapainoinen alkoholipolitiikka tuo mittavat säästöt ja vähentää inhimillistä kärsimystä

Alkoholi on edelleen eniten haittoja aiheuttava päihde niin käyttäjille, läheisille ja koko yhteiskunnalle. Suomessa kuolee suoraan alkoholiin vuosittain yli 1500 ihmistä, minkä lisäksi alkoholi on taustatekijänä yli 200 sairaudessa. Suomessa on noin 89 000 lasta, jonka vanhemmista vähintään toisella on ollut vakava, hoitoa vaatinut päihdeongelma ennen lapsen täysi-ikäisyyttä. Luku vastaa peräti 8,7 prosenttia kaikista alaikäisistä lapsista. Todennäköisesti vanhemman päihdeongelman kanssa eläneitä lapsia on vielä arviota enemmän.

- 25.** Asetetaan STM:n tehtäväksi julkisen talouden tasapainottaminen ja säästöjen aikaansaaminen vähentämällä alkoholi- ja muita päihdehaittoja ratkaisevasti. STM:n hallinnonalalla voidaan saavuttaa merkittävät säästöt alkoholin ja muiden päihteiden aiheuttamien kustannusten vähentämisellä.
- 26.** Vahvistetaan alkoholin yksinoikeusjärjestelmää ja rajoitetaan myyntipaikkojen määrää haittojen ehkäisemiseksi.
- 27.** Varmistetaan alkoholiveron vaikutus keinona vähentää alkoholin käyttöä ja aiheutuvia haittoja.
- 28.** Otetaan käyttöön vahva tunnistautuminen alkoholin toimitusmyynnissä, jos kotiinkuljetus sallitaan.
- 29.** Kielletään alkoholin pikatoimitukset kotiin.
- 30.** Asetetaan ulkomailta tapahtuvaan alkoholin etämyyntiin samat rajat kuin kotimaan vähittäismyynnissä toimijoiden tasavertaisen kohtelun vuoksi.
- 31.** Rajoitetaan alkoholin markkinointia erityisesti nuorten suosimissa kanavissa.
- 32.** Otetaan alkoholituotteiden pakkauksiin yhtenäiset tuotetiedot ja terveysvaroitukset.
- 33.** Säädetään 0,2 promilleraja maa- sekä vesiliikenteeseen.
- 34.** Varmistetaan Terveystieteiden tutkimuskeskukselle (THL) ja päihdealan järjestöille riittävät resurssit alkoholilain muutosten vaikutusten arviointiin ja haittojen ehkäisyyn.

Rahapelihaitat minimiin kohdennetuilla toimilla

Vuonna 2023 vain 2,2 % rahapelaajista vastasi puolesta kaikista rahapelaamiseen käytetyistä varoista. Tämä vinoutunut kulutus aiheuttaa merkittäviä taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia sadoille tuhansille rahapelaajille ja heidän läheisilleen. Tarpeelliset ja tilanteen korjaamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat kuitenkin selkeästi toteutettavissa. Rahapelihaittojen vähentämiseksi tarvitaan riskipelaajiin ja ongelmapelaajiin kohdennettuja toimia, mutta myös koko väestöön ulottuvia, rakenteellisia ratkaisuja.

35. Parannetaan kanavointiastetta ja suojellaan pelaajia ottamalla käyttöön järjestelmä, jolla estetään pelaaminen ja maksutapahtumat lisenssin ulkopuolisille rahapelitoimijoille.
36. Laajennetaan rahapelilain 94 § siten, että se mahdollistaa rahoituksen rahapelihaittoja ehkäisevälle työlle ja takaa riittävän rahoituksen rahapelihaittojen vastaiseen työhön.
37. Tarkennetaan rahapelien markkinointirajoituksia.
38. Lisätään rahapelilakiin kaikkia yksinoikeus- ja lisenssitoimijoita koskeva keskitetty talletus- ja/tai tappioraja.
39. Lisätään rahapelilakiin nuorille aikuisille (18–24-vuotiaat) tehostettu huolenpitovelvollisuus.
40. Ohjataan THL:lle ja pelihaittajärjestöille riittävät resurssit rahapelilain muutosten ja kanavointiasteen seurantaan, arviointiin ja haittojen ehkäisyyn.

Savuton Suomi ja nikotiiniton nuoruus säästävät satoja miljoonia sote-euroja joka vuosi

Tupakoinnin yhteiskunnalle aiheuttamat kustannukset ovat olleet keskimäärin 1,3 miljardia euroa vuodessa (2020). Sote-järjestelmää tupakointi rasitti 340 miljoonalla eurolla. Muita suoria kustannuksia syntyi 300 miljoonan euron verran. Lisäksi arviolta 536–823 miljoonaa euroa menetettiin ennenaikaisina kuolemina, työajan menetyksinä ja sairauspoissaoloina. Tupakoinnin hintalappu suomalaisille veronmaksajille on edelleen liian suuri. Tupakan ja nikotiinin käytön vähentäminen on onnistunut Suomessa kohtuullisen hyvin – nyt aika viedä hyvä työ maaliin ja pitää kiinni Savuton Suomi 2030 -tavoitteesta.

41. Laaditaan toimenpidesuunnitelma, jotta Savuton Suomi tavoitteeseen päästään vuoteen 2030 mennessä sekä huolehditaan WHO:n tupakkapuitesopimuksen velvoitteiden toteutumisesta tupakka- ja nikotiinipolitiikassa.
42. Varmistetaan savuton Suomi ja nikotiiniton nuoruus kirjaamalla tupakkaverolakiin korvamerkintä tuotoista nikotiini- ja tupakkatuotteiden käytön ehkäisyyn.
43. Panostetaan nikotiinittomaan nuoruuteen nostamalla ostoikäraja 20 vuoteen kaikille tupakka- ja nikotiinituotteille.
44. Lopetetaan nikotiinipussien myynti kokonaan Suomessa seuraten Keski-Eurooppalaista mallia.
45. Vähennetään nuuskan ja nikotiinin maahantuontia estämällä tuotteiden rajat ylittävä tuonti tupakkalaissa.
46. Ehkäistään nikotiinituotteiden harmaata kauppaa poistamalla verovapaus kaikkien tupakka- ja nikotiinituotteiden tuonnista tupakkaverolaissa.
47. Jos nikotiinipussien myyntiä ei lopeteta, lasketaan nikotiiniraja 4 mg/g tasolle, joka vastaa nykyisiä korvaushoitotuotteita.
48. Parannetaan asumisviihtyvyyttä estämällä tupakointi asuntoyhteisöissä tupakkalaissa.
49. Kielletään kaikki makuaineet tupakka- ja nikotiinituotteissa.
50. Perustetaan sosiaali- ja terveysministeriön johtama tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä, joka arvio edellisten suositusten toimeenpanoa ja tekee uudet suositukset.

Hyvä lapsuus, kaikille turvallinen ympäristö ja nuorten pitäminen mukana koulussa ja työelämässä tuottavat Suomelle puhdasta voittoa. Nykyistä toimivammat ratkaisut ovat mahdollisia. Annamme mielellämme lisätietoja ja taustamateriaalia näistä kysymyksistä.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry on valtakunnallinen ehkäisevän päihde- ja pelihaittatyön asiantuntija- ja kansalaisjärjestö. EHYT edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia koko elämänkaaren ajan lapsista ja nuorista työ- ja eläkeikäisiin. Ennaltaehkäisy on tehokkain tapa torjua päihde- ja pelihaittoja yksilöiden, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan tasolla. EHYT tukee tätä työtä tarjoamalla ajantasaista, tutkittuun tietoon perustuvaa ja luotettavaa tietoa ehkäisevän päihdetyön sekä päätöksenteon tueksi. www.ehyt.fi

Lisätietoja:

Toiminnanjohtaja Juha Mikkonen
Terveyspolitiikan ja -hallinnon tohtori
p. 050 527 4780
juha.mikkonen@ehyt.fi

Kehitysjohtaja Heikki Luoto
p. 050 368 8894
heikki.luoto@ehyt.fi

